

Системний підхід до управління сільськогосподарськими підприємствами

Мета статті - розглянути шляхи підвищення ефективності управління сільськогосподарськими підприємствами на основі використання системного підходу до встановлення взаємозв'язку між економічними показниками господарювання.

Методика дослідження. Дослідження ґрунтується на припущенні, що причинно-наслідковий взаємозв'язок між економічними показниками, такими як ціна одиниці реалізованої продукції, оплата праці працівників, задіяних у виробництві, а також повна собівартість продукції й обсяг її реалізації, можливо встановити за допомогою відповідної номограми, в якій послідовно розглянуто їхні графічні залежності та прийнято певний перехід від одного показника до іншого. При цьому незалежно від першочерговості у зміні зазначених показників причина й наслідок змін матиме замкнений ланцюжок між вказаними економічними показниками.

Результати дослідження. Для певних умов господарювання сільськогосподарського підприємства встановлено закономірності у вигляді економіко-математичних функцій, що відображають зміни між ціною одиниці реалізованої продукції та обсягом її реалізації, оплатою праці працівників і ціною одиниці реалізованої продукції, її повною собівартістю та оплатою праці працівників, обсягом реалізації й повною собівартістю даної продукції. Визначено похідні зазначених економіко-математичних функцій, що дає змогу проаналізувати швидкість зміни вказаних економічних показників виробництва й реалізації сільськогосподарської продукції. Встановлено ефективність використання системного підходу в управлінні сільськогосподарськими підприємствами на основі порівняння двох варіантів господарювання підприємства - з регулюванням прибутку і без його регулювання.

Елементи наукової новизни. Викладено особливості системного підходу до встановлення взаємозв'язку між економічними показниками господарювання, що характеризують систему управління сільськогосподарськими підприємствами.

Практична значущість. Запропоновано номограму господарської діяльності сільськогосподарського підприємства, яка дає змогу системно аналізувати зміну її економічних показників, здійснювати цілеспрямоване регулювання, суттєво підвищити ефективність прийняття управлінських рішень. Табл.: 3. Рис.: 1. Бібліогр.: 27.

Ключові слова: управління, сільськогосподарські підприємства, система, економічні показники, методи, системний підхід, ефективність.

Павлик Володимир Петрович - кандидат технічних наук, старший науковий співробітник відділу організації менеджменту, публічного управління та адміністрування, ННЦ «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)
E-mail: esark@iae.kiev.ua

Постановка проблеми. З теорії та практики управління сільськогосподарськими підприємствами відомо два його види: короткострокове - ситуаційне й довгострокове - стратегічне. Основу для стратегічного управління підприємствами становить ситуаційне. Поєднання ситуаційного та стратегічного управління підприємствами дає можливість передбачати їх інноваційний економічний розвиток, застосовуючи інноваційний менеджмент, нові ефективні методи прийняття управлінських рішень порівняно з традиційними. Враховуючи це, удосконалювати менеджмент сільськогосподарських підприємств необхідно з досліджень їхньої господарської діяльності у короткостроко-

вий період, зокрема ситуаційного управління. В основі останнього є дослідження ситуації у виробництві на ринку продукції, економічних показників, що змінюються залежно від обставин, зумовлених, як правило, діями підприємств - конкурентів. З огляду на це управління сільськогосподарськими підприємствами як певна система прийняття управлінських рішень повинна ґрунтуватися на встановленій послідовності зміни одних економічних показників їх господарювання на інші. При цьому доцільно розглядати причину зміни економічного показника - аргументу й наслідок - результат цієї зміни - функцію, визначати як зі зміною аргументу змінюється функція. Отже, проблема ефективного ситуаційного управління сільськогосподарськими підприємствами полягає у

відсутності певної системи, що відображає причинно-наслідковий взаємозв'язок між їх економічними показниками господарювання. Для розв'язання вказаної проблеми пропонується системний підхід в управлінні сільськогосподарськими підприємствами, що ґрунтується на системному розгляді управлінських функцій - мотивація працівників, планування, контроль, організація, регулювання господарської діяльності, результатом яких є технологічні, організаційні, економічні, інноваційні зміни в господарюванні. Передбачається для сільськогосподарських підприємств встановити послідовність у зміні економічних показників ціни, обсягу реалізації продукції, її повної собівартості, оплати праці працівників та відпрацювати науково-методологічні положення в оперативному прийнятті управлінських рішень щодо можливої ситуації у виробництві продукції, на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підґрунтям даного дослідження є довідкова інформація щодо визначення системного підходу, його виникнення, сфери використання. Із Всесвітньої енциклопедії Wikipedia відомо, що «системний підхід (англ. Systems thinking - системне мислення), напрям методології досліджень, який полягає в дослідженні об'єкта як цілісної множини елементів в сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто розгляд об'єкта як модель системи» [19]. В Українській радянській енциклопедії зазначається: «Основні принципи методології системного дослідження складних об'єктів, що розвиваються, розробили й реалізували основоположники марксизму-ленінізму, які, зокрема, використали їх для аналізу системи економічних відносин капіталістичного суспільства. ... На сучасному етапі системний підхід розвивається головним чином шляхом застосування його для розв'язання конкретних теоретичних і практичних проблем у різних галузях науки і техніки, управління соціально-економічними процесами тощо» [20]. Актуальність визначення причинно-наслідкових зв'язків між економічними показниками господарської діяльності підприємств, їх першочерговість у прийнятті управлінських рішень встановлено з наукових праць як вітчизняних [1, 4-7, 10, 21, 23] так й іноземних учених [2, 3, 8, 18, 22, 24-27].

Слід зазначити, що єдиний підхід в управлінні підприємствами відсутній. Так, закономірності між економічними показниками господарювання підприємств ученими досліджуються без розкриття причин технологічних, організаційних, економічних, інноваційних змін та їх наслідків. Не відпрацьовано науково-методологічні положення з використання управлінських функцій у процесі господарської діяльності підприємств, визначення взаємозв'язку економічних показників, що її характеризують, обґрунтування напряму дослідження, зосередженого на економічному розвитку окремого підприємства або підприємств, які здійснюють виробництво й реалізацію однакової продукції. Проте, на нашу думку, у дослідженнях закономірностей економічного розвитку сільськогосподарських підприємств доцільно враховувати, що зміна одних економічних показників є причиною зміни інших, переходити від розгляду окремого підприємства до підприємств, які характеризують загальні тенденції як від частин до цілого, з яких воно утворене. До цього часу ще віддається першочерговість окремим економічним показникам із маркетингу або менеджменту підприємств, з огляду на це виникає необхідність аналізувати їх цілісно у певній системі, а не відокремлено. На відміну від відомих теоретичних положень із системного підходу в управлінні підприємствами [1, 4-7, 10, 21, 23] елементами новизни в дослідженні є цілісний аналіз закономірностей між ціною й обсягом реалізації продукції, оплатою праці працівників та ціною продукції, її повною собівартістю й оплатою праці працівників, обсягом реалізації продукції та повною собівартістю. За допомогою аналізу прийматимуться управлінські рішення щодо технологічних, організаційних, економічних, інноваційних змін, спрямованих на підвищення ефективності господарювання сільськогосподарських підприємств.

Мета статті - підвищити ефективність управління сільськогосподарськими підприємствами на основі використання системного підходу до встановлення взаємозв'язку між економічними показниками господарювання.

Виклад основних результатів дослідження. Запропоновані теоретико-методологічні положення з використання системного підходу в управлінні сільськогосподарськими підприємствами ґрунтуються

на припущенні, що причинно-наслідковий взаємозв'язок між економічними показниками, такими як ціна одиниці реалізованої продукції, оплата праці працівників, задіяних у виробництві, а також повна собівартість продукції й обсяг її реалізації можливо встановити за допомогою відповідної номограми, в якій послідовно розглянуто їхні графічні залежності та прийнято певний перехід від одного показника до іншого. При цьому незалежно від першочерговості у зміні зазначених показників, причина та наслідок змін матиме замкнений ланцюжок між

вказаними економічними показниками. За визначенням Wikipedia, номограма (англ. nomogram) – « спеціальне креслення, яким зображується функціональна залежність між величинами» [9]. Для побудови номограми господарської діяльності сільськогосподарського підприємства скористаємося інформаційними даними з виробництва й реалізації озимої пшениці, наведеними в таблиці 1, які використовувалися в попередніх дослідженнях [12-14, 17] і встановлені на основі матеріалів Державної служби статистики України [11].

1. Інформаційні дані для побудови номограми господарської діяльності сільськогосподарського підприємства

Розташування на номограмі, квадрант	Показник, одиниця виміру	Функція, аргумент	Значення показника за відповідний рік			
			1	2	3	4
I	Ц, грн / ц	Y	160,98	163,86	164,48	165,12
	Ор, тис. ц	X	18,08	16,43	16,11	15,8
II	Опр, тис. грн	Y	235,52	214,02	209,91	205,79
	Ц, грн / ц	X	160,98	163,86	164,48	165,12
III	С, тис. грн	Y	2391,565	2173,24	2131,45	2089,65
	Опр, тис. грн	X	235,52	214,02	209,91	205,79
IV	Ор, тис. ц	Y	18,08	16,43	16,11	15,8
	С, тис. грн	X	2391,565	2173,24	2131,45	2089,65

Позначення: Ц – ціна одиниці продукції; Ор – обсяг реалізації продукції; Опр – оплата праці працівників; С – повна собівартість продукції; Y – функція, наслідок зміни аргументу; X – аргумент, причина зміни функції.

Джерело: Власні дослідження на основі використання форми 50-сг.

За даними таблиці побудовано графічні залежності між економічними показниками виробництва й реалізації озимої пшениці сільськогосподарським підприємством, які показано на рисунку, визначено закономірності у зміні відповідних функцій та встановлено причинно-наслідкові взаємозв'язки між зазначеними економічними показниками у вигляді математичних рівнянь. При цьому використовувалися теоретико-методологічні положення, одержані при розробці системи управління сільськогосподарськими підприємствами, зокрема обґрунтування вхідних і вихідних показників, що характеризують її елементи, такі як підприємство, інформація про його господарювання, виробництво й ринок продукції [15].

Зазначені інформаційні дані в таблиці 1 одержано за результатами системного, пос-

лідового розгляду управлінських функцій мотивації працівників [16], планування [17], контроль [14], організація [13], регулювання [12] господарської діяльності сільськогосподарського підприємства. Встановити технологічні, організаційні, економічні, інноваційні зміни стало можливим завдяки визначеному діапазону варіації, коливання економічних показників господарювання сільськогосподарського підприємства в процесі його регулювання.

Розглянемо одержані закономірності у зміні економічних показників господарської діяльності сільськогосподарського підприємства при виробництві й реалізації озимої пшениці. Закономірність між ціною й обсягом реалізації продукції при $C = y$ та $Or = x$ описується рівнянням:

$$y = 196,7079 - 1,99966x; \quad R^2 = 0,999. \quad (1)$$

II квадрант

Контроль

Організаційні зміни

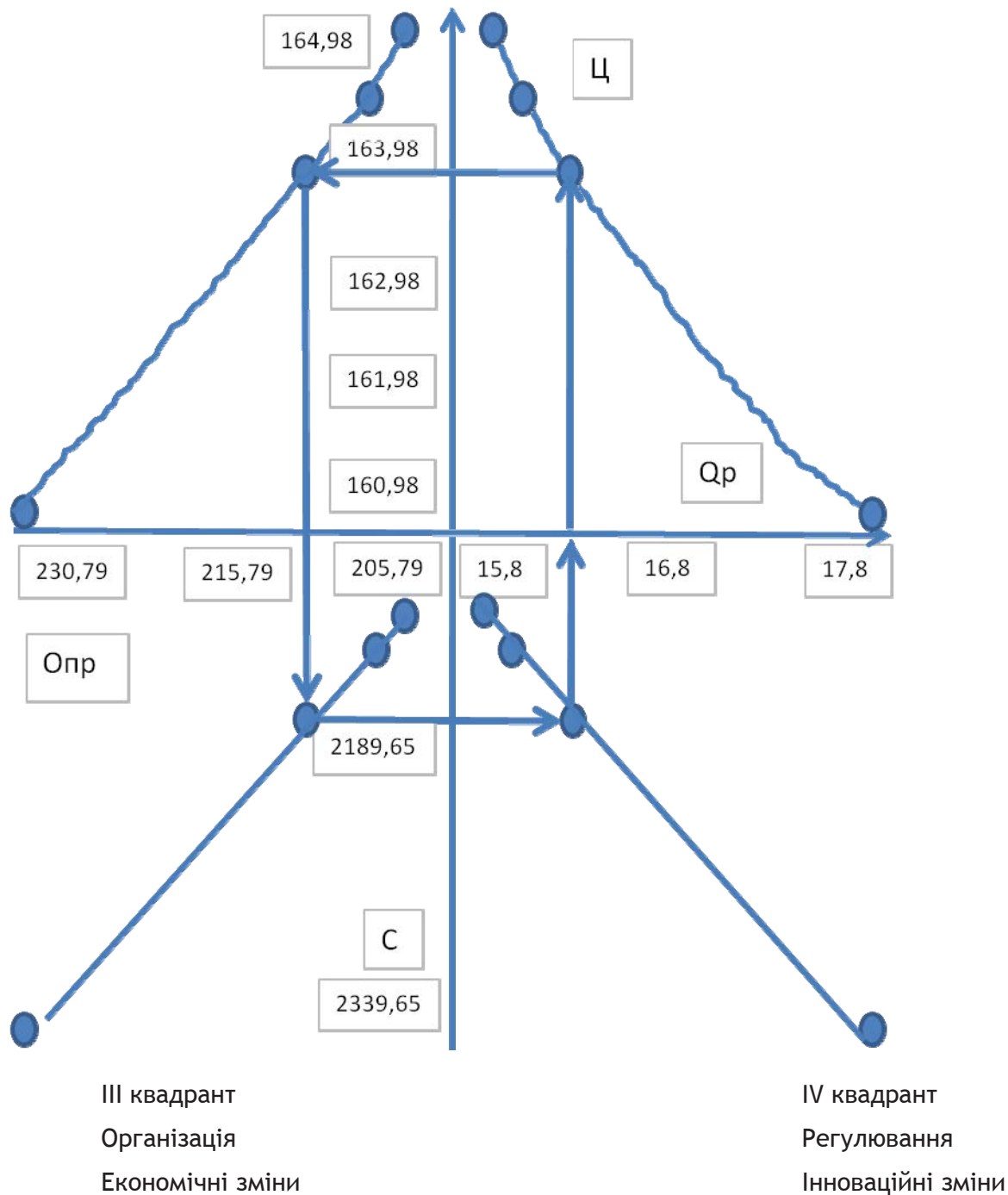
Мотивація працівників -

доцільність усієї системи

I квадрант

Планування

Технологічні зміни

Номограма виробництва й реалізації озимої пшениці сільськогосподарським підприємством

Джерело: Власні дослідження.

Виходячи з рівняння (1), похідна функції ціни реалізованої продукції дорівнює:

$$y' = -1,99966. \quad (2)$$

Закономірність між оплатою праці працівників і ціною реалізованої продукції при $Опр = y$ та $Ц = x$ описується рівнянням:

$$y = 1284,208 - 6,53124x; \quad R^2 = 0,999. \quad (3)$$

Виходячи з рівняння (3), похідна функції оплати праці працівників дорівнює:

$$y' = -6,53124. \quad (4)$$

Закономірність між повною собівартістю продукції й оплатою праці працівників при $С = y$ і $Опр = x$ описується рівнянням:

$$y = -0,52059 + 10,15674x; \quad R^2 = 1. \quad (5)$$

Виходячи з рівняння (4), похідна функції повної собівартості продукції становитиме:

$$y' = 10,15674. \quad (6)$$

Закономірність між обсягом реалізації продукції й повною її собівартістю при $Qp = y$ та $С = x$ описується рівнянням

$$y = 0,049085 + 0,007537x; \quad R^2 = 0,999. \quad (7)$$

Виходячи з рівняння (7), похідна функції ціни реалізованої продукції дорівнює:

$$y' = 0,007537. \quad (8)$$

Визначені похідні зазначених функцій вказують як змінюються їхні числові значення при зміні на одиницю величини аргументу відповідних економічних показників і дають змогу встановити швидкість зміни функцій, здійснювати коригування в розрахунках, приймати своєчасно управлін-

ські рішення залежно від ситуації у виробництві, на ринку сільськогосподарської продукції, що, безумовно, вплине на результати господарювання підприємства. Ефективність використання системного підходу в управлінні сільськогосподарськими підприємствами встановлено з порівняння двох варіантів господарювання підприємства, з цілеспрямованим регулюванням прибутку й без його регулювання (табл. 2, 3).

2. Результати господарювання сільськогосподарського підприємства з регулюванням прибутку у короткостроковому періоді

Показник, од. виміру	Значення показника за відповідний рік			
	1	2	3	4
Qв, тис. ц	24,094	21,89	21,47	21,05
Y, тис. ц	16,862	15,32	15	15
Qр, тис. ц	18,08	16,43	16,11	15,8
Nв	5	5	5	5
Nс	2	2	2	2
Z, га	563,797	512,33	502,48	492,624
m, працівників	9	9	9	9
Опр, тис. грн	235,52	214,02	209,91	205,79
Зпр, тис. грн	3,271	2,973	2,915	2,858
С, тис. грн	2391,565	2173,24	2131,45	2089,65
Ц, грн/ц	160,98	163,86	164,48	165,1
П, тис. грн	518,97	518,97	518,97	518,97
Р, %	21,7	23,88	24,35	24,84
Усього: П, тис. грн	2075,88			

Позначення: Qв - обсяг виробництва продукції підприємством; Y - обсяг нереалізованої продукції підприємством; Nв - кількість виробників на ринку продукції; Nс - кількість споживачів на ринку продукції; Z - площа землі, виділена під виробництво продукції; m - чисельність працюючих; Зпр - зарплата одного працівника за рік; П - прибуток від реалізації продукції; Р - рівень рентабельності виробництва й реалізації продукції.

Джерело: Власні дослідження на основі використання форми 50-сг.

3. Результати господарювання сільськогосподарського підприємства без регулювання прибутку у короткостроковому періоді

Показник, од. виміру	Значення показника за відповідний рік			
	1	2	3	4
Qв, тис. ц	24,094	23,375	23	25,328
Y, тис. ц	16,862	16,359	15	17,725
Qр, тис. ц	18,08	17,54	20	19,01
Nв	5	5	7	5
Nс	2	2	3	2
Z, га	563,797	700	1000	1300
m, працівників	9	9	9	9
Опр, тис. грн	235,52	228,494	323,204	501,452
Зпр, тис. грн	3,271	3,174	4,489	6,965
С, тис. грн	2391,565	2320,190	3281,9	5091,88
Ц, грн/ц	160,98	137,18	192,1	281,17
П, тис. грн	518,97	85,95	560,1	253,16
Р, %	21,7	3,7	17,1	5
Усього: П, тис. грн	1418,18			

Джерело: Власні дослідження на основі використання форми 50-сг.

За даними таблиць 2 і 3 встановлено, що економічний ефект від використання системного підходу, регулювання прибутку, господарської діяльності в управлінні сільськогосподарським підприємством становить

657,7 тис. грн. В одержанні ефекту суттєве значення мають технологічні, організаційні, економічні, інноваційні зміни, зумовлені раціональним використанням трудових, земельних, фінансових ресурсів.

Висновки. Прийняте припущення, що причинно-наслідковий взаємозв'язок між економічними показниками, такими як ціна реалізованої продукції, оплата праці працівників, задіяних у виробництві, а також повна собівартість продукції й обсяг її реалізації можливо встановити за допомогою відповідної номограми, в якій послідовно розглянуто їхні графічні залежності та визначено певний перехід від одного показника до іншого, що підтвердилося результатами дослідження.

Викладені теоретико-методологічні положення із системного підходу в управлінні сільськогосподарськими підприємствами ґрунтуються на розробленій системі, за допомогою якої здійснюється регулювання їхньої господарської діяльності.

Встановлені закономірності між ціною й обсягом реалізації продукції, оплатою праці працівників і ціною продукції, повною собівартістю продукції й оплатою праці працівників, обсягом реалізації продукції та повною її собівартістю дають змогу графічно

побудувати номограму господарської діяльності сільськогосподарського підприємства, тим самим передбачати зміни зазначених економічних показників залежно від умов господарювання, системно їх аналізувати й приймати відповідні управлінські рішення.

Ефективність використання системного підходу в управлінні сільськогосподарськими підприємствами у короткостроковому періоді на основі порівняння двох варіантів господарювання сільськогосподарського підприємства з цілеспрямованим регулюванням прибутку і без його регулювання вказує, за рахунок яких змін у трудових, земельних, фінансових ресурсах можна одержати економічний ефект, підвищити конкурентоспроможність підприємств.

У перспективі проведене дослідження дасть змогу програмувати результати господарської діяльності сільськогосподарських підприємств у довгостроковому періоді, здійснюючи їх управління за певною стратегічною програмою технологічного, організаційного, економічного, інноваційного розвитку.

Список бібліографічних посилань

1. *Анісімова Л.* Удосконалення системи управління організацією / Л. Анісімова, Н. Боклан // Вісн. Київського нац. уні-ту імені Тараса Шевченка / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. - К., 2007. - С. 35-37. - (Економіка ; Вип. 93).
2. *Викторов Н. И.* Системный подход к повышению эффективности производства. / Н. И. Викторов, В.И. Подлесных. - Ленинград, 1988. - 136 с.
3. *Герман И. М.* Системный подход в управлении экономикой / И. М. Герман, Н. С. Шухов. - Саратов, 1991. - 134 с.
4. *Грищенко І. М.* Системний підхід до проблем управління посередницькими організаціями : економіка та управління підприємствами / І. М. Грищенко // Актуальні проблеми економіки / Національна академія управління. - К., 2007. - № 11. - С. 46-53.
5. *Захарчин Г. М.* Системний підхід до конкурентоспроможності / Г. М. Захарчин, О. В. Юринець // Вісн. нац. ун-ту "Львівська політехніка" : зб. наук. праць / Нац. ун-т "Львівська політехніка". - Львів, 2011. - № 720 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - С. 133-138.
6. *Золотарьов В.* Системний підхід до управління якістю - фундамент перспективного розвитку підприємства / В. Золотарьов // Стандартизація, сертифікація, якість : Науково-технічний журнал / Держспоживстандарт України. - 2002. - № 1. - С. 57-61.
7. *Лазаренко Д. О.* Системний підхід до створення інформаційної інфраструктури на підприємстві / Д. О. Лазаренко // Економіка. Фінанси. Право : проблемні питання: коментарі та поради. Інформаційно-аналіт. бюл. / АФ "Аналітик" ; Акад. муніципального управління. - 2013. - № 1. - С. 7-9.
8. *Мильнер Б. З.* Системный подход к организации управления / Б. З. Мильнер и др. - М., 1983. - 224 с.
9. Номограма [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Номограма>.
10. *Осипов В.* Про системний підхід до вимірювання ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства / В. Осипов // Економіка України : наук. журнал / М-во економіки України ; М-во фінансів України та НАН України. - К., 2011. - № 12 (601). - С. 15-21
11. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 рік / Стат. бюл.: відповід. за вип. О. М. Прокопенко. - Державна служба статистики України. - К., 2013. - 88 с.
12. *Павлик В. П.* Ефективність інформаційно-аналітичної моделі регулювання господарської діяльності сільськогосподарських підприємств / В. П. Павлик // Економіка АПК. - 2017. - № 10. - С. 64-69.
13. *Павлик В. П.* Інформаційно-аналітична модель організації господарської діяльності сільськогосподарських підприємств / В. П. Павлик // Економіка АПК. - 2017. - № 8. - С. 65-69.
14. *Павлик В. П.* Контроль господарювання у забезпеченні ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами / В. П. Павлик // Економіка АПК. - 2017. - № 5. - С. 73-77.
15. *Павлик В. П.* Методи управління сільськогосподарським підприємством : моногр. / В. П. Павлик - К. : ННЦ ІАЕ, 2011. - 156 с.

16. Павлик В. П. Мотивація працівників у забезпеченні ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами / В. П. Павлик // Економіка АПК. - 2016. - № 4. - С. 81-88.
17. Павлик В. П. Удосконалення методичного інструментарію складання та реалізації господарських планів сільськогосподарських підприємств / В. П. Павлик // Економіка АПК. - 2016. - № 12. - С. 58-64.
18. Панфилов А. С. Системный подход в организации управления предприятием / А. С. Панфилов. - М., 1989. - 62 с.
19. Системний підхід [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Системний_підхід.
20. Системний підхід // Українська радянська енциклопедія : у 12-ти т. / гол. Ред. М.П. Бажан ; редкол.: О. К. Антонов та ін. - 2-ге вид. - К. : Головна редакція УРЕ, 1974-1985 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://leksika.com.ua/16540302/ure/sistemniy_pidhid.
21. Ціпуринда В. С. Системний підхід до підвищення ефективності підприємства / В. С. Ціпуринда // Вісн. Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України : Науково-практ. зб. / Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. - 2004. - № 3. - С. 101-108.
22. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности / Э. Г. Юдин. - М., 1978. - 392 с.
23. Юшкевич О. Системний підхід до дослідження розвитку підприємства / О. Юшкевич // Вісн. Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. - К., 2012. - С. 46-49 (Економіка; Вип. 143).
24. Anthony R. N. Management control systems / Robert N. Anthony, V. Govindarajan. - 11th ed. - Boston a.o. : McGraw-Hill/Irwin, 2004. - 12, 851 p.
25. Blank L. Engineering economy / Leland Blank, Anthony Tarquin. - 6th ed. - Boston a.o. : McGraw-Hill, Higher education, 2005. - 19,770 p.
26. Esprit CIM : Design, engineering, management and control of production systems / Ed. B. Hirsch, M. Actis-Dato. - Amsterdam a. o. : Elsevier science publishers, 1991. - VIII, 263 p.
27. Kefner Charles The rational manager: a systematic approach to problem solving and decision making / Kefner Charles, Tregoe Benjamin. - New York, 1965. - 275 с.

Pavlyk V.P. System approach to agricultural enterprises management

The purpose of the article is to increase the efficiency of agricultural enterprises management based on the use of a systematic approach to establishing the relationship between economic indicators of management.

Research methodology. The research is based on an assumption that the causal relationship between economic indicators such as price of sold products unit, payment of labor employment, as well as full cost of production and volume of its realization, may be established using the appropriate nomogram, in which their graphic dependencies are sequentially reviewed and a certain transition from one metric to another is taken. Regardless the priority in changing these indicators, the cause and effect of changes will have a locked chain between these economic indicators.

Research results. For certain conditions of the agricultural enterprise management, there've been established regularities in form of economic and mathematical functions that reflect changes in price and sales volume, the labor remuneration and price of the sales unit, its full cost and labor remuneration, sales volume and full cost of this product. There've been determined derivatives of the indicated economic and mathematical functions, which makes it possible to analyze the rate of change of the indicated economic indicators of production and sales of agricultural products. The effectiveness of using of the system approach in the agricultural enterprises management has been established on basis of comparison of two variants of enterprise management - with profit regulation and without it.

Elements of scientific novelty. Scientific novelty lies in the systematic approach to establishing relationship between economic indicators of management that characterize the management system of agricultural enterprises.

Practical significance. There've been proposed a nomogram of the economic activity of the agricultural enterprise, which enables to systematically analyze a change in its economic indicators, carry out targeted regulation, and significantly increase an efficiency of managerial decisions. Tabl.: 3. Figs.: 1. Refs.: 27.

Keywords: management, agricultural enterprises, system, economic indicators, methods, system approach, efficiency.

Pavlyk Volodymyr Petrovych - candidate of technical sciences, senior research fellow of the department of management organization and public administration, NSC "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)
E-mail: ecaprk@iae.kiev.ua

Павлик В.П. Системный подход в управлении сельскохозяйственными предприятиями

Цель статьи - раскрыть пути повышения эффективности управления сельскохозяйственными предприятиями на основе использования системного подхода к установлению взаимосвязи между экономическими показателями хозяйствования.

Методика исследования. Исследование основывается на предположении, что причинно-следственные взаимосвязи между экономическими показателями, такими как цена единицы реализованной продукции, оплата труда работников, задействованных в производстве, а также полная себестоимость продукции и объём её реализации возможно установить при помощи соответствующей номограммы, в которой последовательно рассмотрены их графические зависимости и принят определённый переход от одного показателя к другому. При этом независимо от первоочередности в изменении отмеченных показателей, причина и следствие изменений будет иметь замкнутую цепочку между указанными экономическими показателями.

Результаты исследования. Для определённых условий хозяйствования сельскохозяйственного предприятия установлены закономерности в виде экономико-математических функций, что отражают изменения между ценой единицы реализованной продукции и объёмом её реализации, оплатой труда работников и ценой единицы реализованной продукции, её полной себестоимостью и оплатой труда работников, объёмом реализации и полной себестоимостью данной продукции.

Определены производные отмеченных экономико-математических функций, что даёт возможность проанализировать скорость изменения указанных экономических показателей производства и реализации сельскохозяйственной продукции.

Установлена эффективность использования системного подхода в управлении сельскохозяйственными предприятиями на основе сравнения двух вариантов хозяйствования предприятия с регулированием прибыли и без её регулирования.

Элементы научной новизны. Изложены особенности системного подхода к установлению взаимосвязи между экономическими показателями хозяйствования, характеризующие систему управления сельскохозяйственными предприятиями.

Практическая значимость. Предложена номограмма хозяйственной деятельности сельскохозяйственного предприятия, которая даёт возможность системно анализировать изменение её экономических показателей, осуществлять целенаправленное регулирование, существенно повысить эффективность принятия управленческих решений. Табл.: 3. Илл.: 1. Библиогр.: 27.

Ключевые слова: управление, сельскохозяйственные предприятия, система, экономические показатели, методы, системный подход, эффективность.

Павлик Владимир Петрович - кандидат технических наук, старший научный сотрудник отдела организации менеджмента, публичного управления и администрирования, ННЦ «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)

E-mail: ecaprk@iae.kiev.ua

Стаття надійшла до редакції 03.11.2017 р.

Фахове рецензування: 21.11.2017 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Павлик В. П. Системний підхід до управління сільськогосподарськими підприємствами / В. П. Павлик // Економіка АПК. - 2018. - № 1. - С. 66.

* * *

Новини АПК

Український аграрний експорт до країн ЄС зріс більш ніж на 37%

За підсумками 2017 р., зовнішньоторговельний обіг аграрної та харчової продукції між Україною та країнами Європи збільшився на 30,8%, або 1,9 млрд дол. США, та становив 8,1 млрд дол. Україна експортувала продуктів до країн ЄС на 5,8 млрд дол., таким чином сформувавши досить серйозне позитивне сальдо у двосторонній торгівлі. Про це розповіла заступник Міністра аграрної політики та продовольства України з питань європейської інтеграції Ольга Трофімцева.

Ці показники означають, що Угода про ЗВТ між Україною та ЄС ефективно працює та дає свої результати для нашого аграрного сектору. Окрім того, зростання обсягів експорту до країн ЄС є ознакою успішної переорієнтації більшості вітчизняних аграрних експортерів на нові ринки після втрати ринку РФ», - відмітила заступник Міністра.

Головними продуктами українського агроекспорту, що постачались до ринку ЄС в 2017 р., були зернові злаки - 1,7 млрд дол., олія - 1,4 млрд дол., насіння олійних культур - 1,1 млрд дол. «Але, окрім цього, зростання нашого експорту за минулий 2017 р. до країн ЄС також відбулось за рахунок збільшення постачання нішевих, перероблених та готових харчових продуктів. Наприклад, експорт м'яса птиці збільшився в 2017 р. порівняно з 2016-м на 64,9 млн дол., продуктів з борошна та крупи - на 32,4 млн дол., соків - на 28,3 млн дол., меду - на 25,5 млн дол., кондитерських виробів - на 15,4 млн дол., масла вершкового - на 11,7 млн дол.», - зазначила заступник Міністра з питань євроінтеграції.

ТОП-5 торговельних партнерів України в ЄС очолюють Нідерланди з часткою 18%, Іспанія - 14,3%, Польща - 13,2%, Італія - 12% та Німеччина - 10,5%.

«За минулий рік Україна імпортували європейських агротоварів на 17,2% більше ніж у 2016 р. Загалом імпорт становив 2,3 млрд дол. Основними товарами імпорту були тютюн та вироби з нього, шоколад та продукти з какао-бобів, корми для тварин, алкогольна продукція та різні інші харчові товари», - резюмувала Ольга Трофімцева.

Довідково:

Найбільшу частку в структурі експорту до країн ЄС мали такі види сільськогосподарської продукції: зернові злаки - 1,7 млрд дол.; олія - 1,4 млрд дол.; насіння олійних культур - 1,1 млрд дол.; залишки і відходи харчової промисловості - 497,5 млн дол.; плоди, горіхи та цедра - 139,2 млн дол.; м'ясо та харчові субпродукти свійської птиці - 133,7 млн дол.; мед - 98,8 млн дол.; вироби із зерна та хлібних злаків - 96,1 млн дол.; шкіра із шкур великої рогатої худоби, овець, ягнят та інших тварин - 75,7 млн дол.; соки - 70,7 млн дол.; казеїни, альбуміни - 40,3 млн дол.; продукти з какао-бобів, шоколад - 38,2 млн дол.; продукти переробки овочів, плодів - 38 млн дол. та інші товари.

Прес-служба Мінагрополітики України